

Treballs de Comunicació [Societat Catalana de Comunicació]
Núm. 19 (setembre 2005), p. 5-11

XIV Conferència Anual de la SCC 2004

Acte d'obertura de la conferència
*per Anna Pagans, Josep M. Martí
i Joaquim Nadal*

Anna Pagans, alcaldessa de Girona

Us vull donar la benvinguda i sobretot agrair a la Societat Catalana de Comunicació, afiliada a l'Institut d'Estudis Catalans, la fidelitat d'aquesta cita anual a la ciutat de Girona. Crec que per a nosaltres, per a la ciutat, té un gran interès. La veritat és que cada any us trobeu aquí, cada any feu el vostre debat, les vostres ponències, el resultat de recerca, de treball, i això ens agrada en una ciutat com Girona, que té un posicionament a Catalunya en la mesura que també hi ha activitats fora de l'àmbit estrictament barceloní. Crec que això és bo no només per a Girona, sinó que és bo també per a Catalunya. No em vull entretenir. El conseller també té una certa pressa i ara li deixaré la paraula. Nosaltres ens veurem.

Josep M. Martí, president de la Societat Catalana de Comunicació

A la taula rodona que coordina la Llúcia Olives, sobre informació, manipulació i poder, vam demanar a l'excalde i avui conseller Joaquim Nadal, que ens fes una aportació sobre aquest tema. Ell no es podrà quedar a la taula rodona i, per tant, probablement les paraules que ens porti en principi podran formar part del mateix debat.

Joaquim Nadal, conseller

Com podeu imaginar-vos, i coneixent la tradició d'aquesta jornada, per a mi és un gran plaer poder-hi participar una vegada més en una condició diferent, però sabent que ja fa una colla d'anys vam iniciar plegats una peripècia que ha tingut continuïtat i que aquella aposta que vam fer en aquell moment, l'Ajuntament de Girona l'ha vist sempre no bé, sinó molt bé, com deia ara l'alcaldessa, i que per a la ciutat això era un valor afegit. Aquest valor afegit ens ha permès any rere any coincidir la majoria de les vegades una bona colla de gent, preferentment de Barcelona, que venia a la ciutat de Girona, i fora del seu àmbit professional habitual tenia unes hores per parlar i discutir sobre aquestes qüestions. Aquesta vegada la Llúcia em va trucar i em va demanar si jo podia participar en la taula rodona sobre aquest tema. A la taula rodona, no podia ser-hi perquè me'n havia d'anar abans, però li vaig dir que sí que podia parlar cinc o deu minuts del tema i que, després, vosaltres comencéssiu la taula rodona. Això té un inconvenient, que és el que jo en pugui dir i el que vosaltres hauríeu volgut preguntar-me, o que la taula rodona pogués donar de si en relació, per exemple, a l'esfera de govern i a l'esfera del poder en el govern en relació amb la informació, i, fins i tot, amb la Secretaria de Comunicació. Aquesta és una qüestió que no podem

abordar o que jo abordaré mínimament, simplement per situar les coses en el punt en què les veig, amb el benentès que el retrobament amb l'Enric Marín, un vell conegut d'aquestes jornades, m'ha permès també establir un pont amb l'època en què ell venia aquí a participar en les sessions de la Societat Catalana de Comunicació. Jo, sobre aquest tema, no en sóc expert, parlo com a usuari... I si és que l'expressió s'ho val, com a usuari actiu i passiu. Normalment els usuaris són consumidors, però en aquest cas puc ser consumidor i agent alhora, per tant m'ho puc mirar des d'un doble vessant i exposar-vos quines són les meves reflexions i quina és la meva preocupació sobre aquesta qüestió. En primer lloc, us voldria dir que els que tenim una certa edat, i no som pas tots els que estem aquí però uns quants sí, els que passem de quaranta o cinquanta anys, venim d'una època en la qual tota la societat en el seu conjunt era molt més prima pel que fa als grups de poder. El poder s'exercia també, i molt i molt més autoritàriament, com podeu imaginar-vos, i molt més brutalment en alguns casos; però la societat, en ella mateixa encara no evolucionada cap al món global, tenia uns mecanismes de poder més primis, més elementals, més primaris, si voleu. Ara tot és molt més sofisticat. Per què ho dic, això?, entre altres coses perquè recordem l'època de la premsa en el context del franquisme i recordem fenòmens com *Mundo Diario*, *Tele-exprés*, el *Destino* d'una època, el *Correu Català* d'una època; fins i tot havíem arribat a creure un concepte genèric que després ha saltat pels aires que és la independència dels mitjans de comunicació. El món ha evolucionat, ha fet una evolució molt ràpida, la societat també, Catalunya no diguem i el que s'ha produït és, respecte al poder polític, una evolució determinada que coneixeu tan bé com jo i, per tant, no cal insistir-hi, i respecte als poders mediàtics, una agrupació d'interessos molt accelerada que ha fet desaparèixer la pràctica totalitat dels grups locals i ha acabat convergint, excepte grups locals molt locals. A Girona tindríem algun exemple de com un grup amb vocació després més nacional ha fet aparèixer grans grups d'interessos al voltant del món dels mitjans de comunicació, on els mitjans de comunicació escrits són només la punta de llança d'un conjunt i un sistema que tot just ara s'insinua i que està a l'expectativa de les llicències de televisió digital terrestre, de les llicències d'emissores de ràdio i de la creació de grans grups mediàtics entesos des del concepte de qui mou el grup no tant com a instruments de poder sinó com a màquines de fer diners. El negoci és el negoci i per tant la lògica del negoci als mitjans de comunicació és que no hi perdin diners sinó que n'hi guanyin. Ara, tot això ens ha posat davant d'una situació molt nova que és que, efectivament, podem parlar d'una certa manipulació de banda. Podem parlar de dos poders, d'un concepte genèric. Tothom diu: la informació és poder, és cert. Qui té informació i qui administra aquesta informació té poder, i això és tan vell com la humanitat. Qui sabia escriure tenia més poder que qui no en sabia. Els qui

sabien escriure no sempre estaven interessats a fer aprendre als qui no en sabien perquè, mentre la majoria no en sabia, ells tenien el monopoli del poder. Els escribes, els capellans entre cometes de l'escriptura, aca paraven poder per un determinat tipus d'informació, que no és el volum de la informació de què dispo so sinó un determinat coneixement. Ara que anem cap a la societat del coneixement, els nous mecanismes de les noves tecnologies ens obligaran, inevitablement, a tractar sobre aquest tema. Si tothom té accés a tota la informació disponible, els ressorts de poder seran molt més subtils, molt més transnacionals, molt més sense fronteres, molt més a través d'uns canals virtuals que ho traspasaran tot. I el poder polític s'expressa, se segueix expressant en uns termes locals o nacionals però molt convencionals, parlamentaris, i el parlamentarisme és l'expressió de debats democràtics en un context molt determinat, que és el del segle XIX. Però al segle XXI hauríem de fer alguna cosa per no seguir sent només estrictament parlamentaris. Per altra banda el conjunt dels grups mediàtics té un pes i té una dimensió i té una estructura i té unes característiques. Els seus sistemes organitzatius es diversifiquen creant escola en molts aspectes. Quan determinats grups fan passar el director del diari a director editorial i de director editorial a director del grup, i el mateix que havia estat director periodista acaba sent un director gerent més empresari que no pas periodista i ha abandonat en part els seus orígens i se situa en la cúpula del grup per dirigir, coordinar i aplicar criteris empresarials perquè la màquina funcioni i guanyi diners, hem entrat en un nivell de sofisticació i en una lògica empresarial que crec que tots hem d'entendre i que se situa molt clarament en el centre d'un dels debats: cap a on van els grups mediàtics i com no hem de parlar. Perquè no podem parlar mai tant de la independència dels mitjans de comunicació com de la independència de la informació i de la independència dels periodistes que estan al servei d'una empresa, però que naturalment han de poder aplicar i s'han de poder moure en el marc i en els marges d'un codi deontològic que cada vegada és més imprescindible, perquè si no els condicionants de la presió del poder polític, els riscos de manipulació i els condicionants empresarials podrien acabar diluint i desdibuixant la professió, fins a uns extrems no admissibles per la pròpia llibertat de les consciències de les persones. Entrem gairebé en un terreny moral, si l'expressió ho val, en la concepció moral del dret de la llibertat d'informació i de com s'expressen aquests drets. I com s'apliquen cadascuna de les persones que treballa en un mitjà de comunicació, que es troben avui en una situació diferent, molt diferent i potser en alguns casos difícil o més difícil, que no es trobaven fa vint, vint-i-cinc o trenta anys, en un procés que va des del final del franquisme fins a avançada la transició. Aquesta és una qüestió que volia situar per dir: escolteu, les relacions entre el poder polític i el poder mediàtic són relacions entre dos poders que administren informació en la mesura que la informació és poder. Un determinat tipus d'in-

formació que gairebé sempre és privilegiada perquè es correspon amb una iniciativa o legislativa o política del Govern, i un altre poder que és el poder del mitjà que ja no s'expressa només en la força directa de la comunicació sinó en la força econòmica dels grups que representa. Entremig, els uns i els altres treballem amb material molt sensible. La prova és el 13 de març, no el 14, el 13. Aquell moment tan subtil, tan subtil i tan sublim alhora, tan difícil de desentranyar, que acabarà passant a tots els llibres d'història com un moment molt especial. D'aquest moment, què és espontani?, què és induït?, què és allò que funciona per uns canals que són totalment fora del convencional i que es produeixen per unes vies més en mans de la joventut que no pas en mans dels partits, i molt transversals, i per tant no gens controlades políticament. D'aquí, d'altres diran, no, no si aquesta informació la va donar la SER. Però no, jo crec que no. Crec que en tot cas quedar-te enganxat a la televisió veient la manifestació davant el carrer Gènova o quedar-te enganxat a la ràdio, quedar-te enganxat al telèfon explicant que estaven passant coses que eren diferents de les que tots havíem previst fins a aquell moment, és un moment extraordinari que segur que té una influència en el resultat de l'endemà, segur, perquè el país penjava d'un fil en aquell moment. Les consciències de la gent penjaven d'un fil. Les cares d'alegria del 15 de març no eren perquè havien guanyat uns, eren perquè havien perdut uns altres, sobretot. Per tant, un sentiment transversal d'alliberament, d'alleugeriment, de dir «buf, quin pes que ens hem tret de sobre!», i això és molt difícil de descriure però en qualsevol cas és molt fàcil de percebre, és gairebé ambiental, és més d'un to vital que no pas de poder-ho escriure. Però si haguéssim pogut filmar les cares de la gent l'endemà al matí quan anaven a treballar hauríem trobat una part de tot això. Per altra banda, des de l'àmbit del poder polític, crec que estem també molt més condicionats que no estàvem. És a dir, s'ha perdut naturalitat i espontaneïtat. Jo ara no em sento sempre prou lliure per dir el que vull dir. Dóna'm un tall de veu, quin titular em donaràs avui?, o els caps de premsa respectius: quin titular vols tenir avui?, quin tall de veu privilegiaràs per sortir de la manera que vol sortir? I des del meu punt de vista i parlo molt a títol personal, ho trobo tot massa encarcerat, massa lligat des de tots els punts de vista. Els entorns d'uns i d'altres ho condicionen tot tant que al final el marge per a la sorpresa és molt reduït, sobretot perquè tots hem après molt a empassar-nos una part de les coses que voldríem dir o podríem voler dir, perquè cada cosa que dius, amplificada, es pot convertir en un terratrèmol. La prova d'això són les tertúlies. Si la tertúlia és un espai tancat, et deixes anar. Si la tertúlia és la tertúlia i tot el que et repicaran després en els teletips d'agència i, per tant, allò que diguis donarà la volta al món, s'ha acabat, inevitablement. Tens mentalment un condicionant que diu: escolta, si el que dic aquí s'ho emporta després el vent, dit està i ho han escoltat els oients de l'emissora tal o qual. I prou. Però no, la lletra impresa ens mata a tots: mira el que

ha sortit, mira el que ha dit, contesta el que ha dit aquest, contesta el que ha dit aquell. I anem construint una jornada a cop de teletips en línia i sobre el moment, en un debat que també s'aprima perquè no és un debat de continguts, sinó que és un debat de titulars. Per tant, des de l'àmbit del poder polític hi ha molts condicionants que resten espontaneïtat, frescor, capacitat de comunicar en molts aspectes. Si el dret de la informació és un dret bàsic que tots hem entès com a molt important, la transparència en la informació és un valor. Si parles clar, sense retòriques, sense embuts, sense barroquismes, sense donar voltes als arguments, sense eludir la resposta clara i directa, tard o d'hora acabes sent ben vist i ben valorat. A mi m'agradaria que poguéssim tornar, que poguéssim crear un marc nou de relació i de referència en el qual hi hagués l'espontaneïtat, la frescor de dir: escolta, jo ho deixo anar, jo penso això: A, B i C. Al final, la gent ho agraeix. Per tant, al final el que a la gent li costa d'entendre és que atrapats en una mena de presó de vidre els uns i els altres o construint el discurs mediàtic des de la bombolla, només els que som dins de la bombolla ens entenem, uns i altres, els que estem en un costat i en l'altre, i el dret a transcendir la bombolla i arribar allà on realment s'ha d'arribar, que és tocar els cors i els caps de les persones, és un dret elemental no sempre assolible i que no sempre assolim. Aquesta és una part dels problemes que tenim. Aquesta és una part dels problemes que té aquest Govern. I no ho dic per vosaltres, ho dic per nosaltres i ho dic per mi, que faig de portaveu d'aquest Govern i que cada dimarts m'explico tan bé com sé i tant com puc per intentar que hi hagi una imatge de Govern i que es vagi esborrant la idea del tripartit i s'afirmi la idea d'un nou Govern de Catalunya, que és el Govern de Catalunya i que és el Govern de tots. Aquí, i amb això acabo, hi ha el rovell de l'ou d'aquesta gran qüestió que ha esclatat de la forma que tots vosaltres sabeu. Al final, en les complexitats del pacte, hem diferenciat entre comunicació i difusió. Difusió seria premsa i propaganda, per entendre'ns, les grans campanyes, les exposicions, els encants del passem comptes que no hem fet. Només hem fet l'anunci dels cent dies. No hi ha campanyes del Govern, no sé si us hi heu fixat, pràcticament no hi ha campanyes del Govern. Perquè aquest és un negociat amb el senyor Mercader. Hi ha un altre negociat que és el de la comunicació que té un doble vessant: la relació del Govern amb els mitjans de comunicació. Té un doble vessant: el Govern que s'explica i el Govern que de poder a poder es relaciona amb els poders. Les relacions empresarials i polítiques amb els grups van d'això: quantes subscripcions, quantes subvencions, quines freqüències, quin marc de referència donarem i ens donarem en el món mediàtic. Algú diu en l'espai de comunicació català i a partir d'aquí ho esteneu com vulgueu. Aquesta és una qüestió molt rellevant i que està en l'arrel del conflicte. No és la política del Govern, com s'explica, la que provoca el conflicte induït i provocat per una persona que explica coses que no s'han d'explicar i que les explica malament i que, a

més a més, les explica en uns contextos que s'acaben sabent i que circulen, i si algú acaba dient que tal grup no ha de poder entrar a Catalunya perquè ens matarà. Si algú va cap a un determinat mitjà, i té posada la prova i ho diu d'una forma tan explícita, els conflictes estan servits, però al final d'això se n'ha ressentit molt directament el meu negociat, que és una petita branca de la Secretaria de Comunicació, que és l'oficina del portaveu del Govern i el Govern, com s'explica el Govern. La veritat és que jo només explico l'acció del Govern quan el Govern pren decisions de govern. Per tant, cada conselleria s'explica per ella mateixa en allò que és l'àmbit de l'opinió i de la creació d'opinió. Per tant, la consellera Tura explica el que li sembla respecte a la tolerància zero o la consellera Mieras explica el que li sembla respecte a la política teatral, o la consellera Geli explica el que li sembla de les cues als hospitals, però és el conseller portaveu sol o acompanyat del conseller o consellera de torn que explica que el Govern ha aprovat 1.500 metges nous perquè no hi hagi cues als hospitals. Els acords de Govern es transmeten d'aquesta determinada manera. No hem acabat de trobar el *modus operandi* per fer això molt fluid. Crec que ara ja hi som i que ara ja estem en un punt de tranquil·litat; que, superades diverses crisis que vosaltres coneixeu, és probable que siguem capaços de presentar-nos davant de la societat amb més naturalitat, amb més espontaneïtat, amb més capacitat de transmetre punts de vista sobre el pols del país i cap a on volem que vagin les coses. I us puc assegurar que entre el que sembla i el que és respecte a l'acció del Govern és molt més del que sembla. Però és feina nostra d'aconseguir transmetre-ho.